

קרי וכתוב

לע"נ שמעון הי"ד בן משה ושרה
ושירין בת אסתר

"...אמר רבי יצחק מקרא סופרים, וקריין ולא כתיבין וכתבין ולא קריין הלכה למשה מסיני מקרא סופרים... עיטור סופרים..." (נדרים ל"ז).
ברשימה הנ"ל לא הובא ענין הקרי וכתוב, כמו כן במקורות התנאים והאמוראים לא הובאה הגדרה לקרי וכתוב. אלא שהגמרא דרשה קרי וכתוב ולמדה מכך הלכות: במקומות שהש"ס דורש קרי וכתוב, הש"ס מכנהו "אם למקרא ואם למסורת" — ופירש"ש בסוכה ו' "אם למסורת — כמה שכתב משה ומסר בספר תורה לישראל היא האם והעיקר ולא כמה שהוא נקרא", כלומר, עפ"י מי שסובר אם למסורת העיקר הוא הכתיב. ועפ"י מי שסובר אם למקרא העיקר הוא הקרי כפי שאנו קוראים *.
ולהלן דוגמאות שהתלמוד דורש כתיב וקרי:
זבחים לז, ב: ועיין סנהדרין ד', ורש"י שם.
המשנה "בית שמאי אומרים: כל הניתנין על מזבח החיצון, שנתן מתנה אחת,

* ומדוע נקרא אם למקרא ואם למסירת ולא אמרו חז"ל אב למקרא ואב למסירת וכמי שאמרי בנין אב ובנה אב?

תירץ רבינו בחיי בפ"י על דברים לג, ח: "כי הכל נאמר בהשגחה מכיונת וחכמה יתירה, יחכמי האמת שכל דבריהם מיוסדים על אדני החכמה וספיר גזרתם (ועפ"י איכה ד, ז, קבלו כן מן הנביאים עד משה מסיני, ובאור הענין כי 'בנין אב' לא נזכר בשום מקום מהתלמוד אלא על פסוק מפסוקי התורה שבכתב... ולא היה ראוי שיזכירי בו לשון 'אם' אבל כשאמרי 'יש אם למקרא ולמסורת' שהוא דבר נמסר מעסק תורה שבעל פה הזכירו 'אם' ולא 'אב', עיי"ש.
יוצא מדיוק דבריי שאב שייך לומר דווקא על פסוק מהתורה וא"כ במקום שמדובר גם על פסוקים מהנביא לא שייך לומר אב אלא אם (ועיין שם הסבר שאת התירה שמעו ישירות מהקב"ה יעליו שייך אב אבל במקום שלא שמעו את הקול ישירות אלא "נמשך מאותו הקול... יקרא בת קול....").

הסבר זה ביתר בהירות מופיע אצל הרב טודרוס אבולעפיה באוצר הכבוד סוכה ה. "דבנין אב אמרו רק על פסוק מן התורה שהוא אבנה וכולהו, אבל אם למקרא ולמסורת אומרים גם על דברי נביאים וכתובים ולא ללמוד ממנו, אלא להודיע איך קבלנו קריאת הכתיב ולדיוש בו בענין ההוא, דהיינו אם למקרא, או מה שקבלנו במסורת התיבה בחסרון אית או יתרונה, וזהו אם למסורת, ושתיהן דברי קבלה הן כעין תושב"ע, יעל זה שייך לומר אם ולא אב".

והרי"ף כתב על כך בתשובותיו סי' א' "דהא דאמרו יש אם למקרא ולמסורת ולא אמרי 'אב' כמו 'בנין אב' וזה בנה אב', ישם לא אמר 'אם' שבמקום שעושה אותו דבר עיקר ללמוד ממנו דבר אחר קורין אותו אב, ובמקום שאין למדים ממנו לדברים אחרים, אלא להודיע על מה סומכים, על המקרא או על המסורת, קריין להם אם, שהקריאה שאינה לשון זכר אלא לשון נקבה".
ועיין בשו"ת באר עשק סימן ג"ט.

כופר; ובחטאת שתי מתנות. ובית הלל אומרים: אף חטאת, שנתנה מתנה אחת, כופר";

הגמרא ^{אוצר החכמה} "אמר רב הונא: מאי טעמא דבית שמאי? קרנות, קרנות, קרנות, הרי כאן שש ארבעה למצווה ושתים לעכב. ובית הלל: קרנת, קרנת, קרנות, הרי כאן ארבע: שלש למצווה ואחת לעכב" *.

המקורות:

ויקרא ד, כה "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנת מזבח העלה";
ויקרא ד, ל "ולקח הכהן מרמה באצבעו ונתן על קרנת מזבח העלה";
ויקרא ד, לד "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנת מזבח העלה".

סוכה ו.

"ושאין לה שלש דפנות — ת"ר שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח".
ר"ש אומר שלש כהלכתן ורביעית אפילו טפח. במאי קמיפלגי? רבנן סברי יש אם למסורת ור' שמעון סובר יש אם למקרא **. רבנן סברי יש אם למסורת בסכת בסכות הרי כאן ארבע חד דל לגופיה הפשו להו תלתא שתיים כהלכתן ואתאי הלכתא וגרעתה לשלישית ואוקמה אטפח. ור' שמעון סבר יש אם למקרא בסכות בסכות בסכות הרי כאן שש, דל חד קרא לגופיה פשו להו ארבע שלש כהלכתן אתאי הלכתא וגרעתה לרביעית ואוקמה אטפח.

שיטת הר"ק:

בהקדמתו לספרי נביאים ראשונים כתב: "גם אכתוב טעם כתיב וקרי וכתוב ולא קרי וקרי ולא כתיב כאשר אוכל לתת טעם לשניהם כל אחד ואחד במקומו. ונראה כי מלות האלה נמצאו כן לפי שבגלות ראשונה אבדו הספרים ונטלטלו. והחכמים יודעי התורה מתו ואנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה מצאו מחלוקת בספרים והלכו בהם אחר הרוב לפי דעתם ובמקום שלא השיגה דעתם על הבירור כתבו האחד ולא נקדו או כתבו מבחוץ ולא כתבו מבפנים וכן כתבו בדרך אחר מבפנים ובדרך אחר מבחוץ..."

דברים אלה מופיעים כמו כן ברד"ק בפירושו בשמואל"ב טו, כא [כמעט באותו נוסח] וכן שם כא, י ובמלכים"א יז, יד. ובמ"ב ו, כה כתב הקרי לשון נקיה ועיין לקמן בהסבר על שיטת הרד"ק פירוט דוגמאות מהרד"ק בהתייחסו לקרי וכתוב.
אם כן מבואר ברד"ק שחז"ל מצאו נוסחאות שונות בספרים שונים ולא הכריעו בין הנוסחאות ועל כן קבעו את הקרי והכתיב.

* ועיין גליון הש"ס (לרעק"א) שבת נה: שהעיר שהנוסח שלנו שונה מנוסח התלמוד ואצלנו כל שלשת הפסוקים כתובים קרנת חסר האות ו'.

** ויש להעיר מקדושין יח: "ד"א סבר יש אם למסורת ור"ע סבר יש אם למקרא ור"ש סבר יש אם למקרא ולמסורת". הרי ר"ש בסוכה סבר רק אם למקרא ובקדושין למקרא ולמסורת. ועיין רש"י קדושין שם "אם למקרא ולמסורת — הלכך דרוש תרוייהו וא"ת הא דאמר בסנהדרין ד. [ובסוכה ו:] גבי בסכת... יש אם למקרא התם ליכא למימר מקרא ומסורת... אבל כאן יש לקיים שניהם". ועיי"ש תוס' ד"ה ר"א.

וכן כתב האפודי — ר' יצחק ב"ר משה פריפיאט דוראן — בספרו "מעשה אפור" עמוד 40: "...ובמקומות אשר השיגם ההפסד והבלבול עשו הקרי וכתוב להיות מסופק במה שנמצא".

וכן סובר המאירי בהקדמתו לספרו "קריית ספר": "...שבזמן הגלויות... אברו הספרים ונטלטלו החכמים והבקיאים במקראות ספוטמו... אנשי כנה"ג ואמץ השם את לבבם להחזיר תורה ליושנה מצאו מחלוקת בין הספרים והלכו בהם אחרי הרוב... וכאשר לא השיגה יד שכלם כתבוהו בדרך אחד וקראוהו בדרך אחרת וכתבו הכתיב בפנים והקרי בחוץ..."

וי"א כי חידשו כתיב וקרי להיות הכתוב אצלם לשון בלתי נאה, אלא "אין נראה שלשון הקודש אין בה כינוי לשום כלי מגונה או פועל מגונה", עכ"ל.

וראיה לי"א.

מגילה כה:

"ת"ר כל המקראות הכתובין בתורה לגנאי קורין אותן לשבח כגון ישגלנה — ישכבנה".

הר"ח שם: "אלו בלשון הקודש הן גנאי גדול בלשון הזה לפיכך משנים אותם שלא להוציא דבר מגונה מפיו".

ואם כן מוכח שגם המאירי סובר כהרד"ק וחזר המאירי על דעתו במס' נדרים לז: "דקריין ולא כתבן וכתבן ולא קריין לא מפי סופרים יצא הדבר, אלא מצד ספיקות חסרונות או יתורים שנמצאו בימי עזרא ופקפקו בהם ורצו לרמוז עליהם..."

אך ביחס לסברה השניה שהרד"ק כתב במ"ב ו, כה "הקרי לשון נקיה" — המאירי דוחה אותה מהטעם שבלשון הקודש אין מלים או ביטויים מגונים.

וניתן להוסיף שגם ללא טעם זה הרי רוב הקרי וכתוב לא קיים במלים ובכנויים השייכים לענינים אלו ואם כן סברה זו עונה רק על חלק קטן מתופעת הקרי וכתוב.

האברבנאל בהקדמתו לספר ירמיהו עמודים רצט-ש מביא את דעת רד"ק, המאירי והאפודי וכתב עליהם: "ועצתם רחקה ממני כי איך אוכל בנפשי להאמין ואיך אעלה על שפתי שמצא עזרא הסופר ספר תורת האלקים וספרי נביאיו ושער המדברים ברוה"ק מסופקים בהפס' ובלבול וספר תורה שחסר ממנו אות אחת פסול וכ"ש בקרי וכתוב שבאו בתורה... יחסרו כמה וכמה מהאותיות. והנה זאת נחמתנו בעניננו שתורת השם אתנו בגלותנו" עיי"ש. והוסיף: "מעיקרי הדת שהניח הרב הגדול בפ' המשנה... להאמין והוא שהתורה שבידינו היום היא הנתונה למשה בהר סיני מבלי חילוף ושינוי כלל", עיי"ש.

דעת האברבנאל: "הענין אצלי הוא שעזרא ואנשכה"ג מצאו ס' התורה בשלמותם ותמותם כמו שנכתבו, ...עזרא עיין במקרא והדברים נראו אליו זרים כפי טבע הלשון וכוונת הסיפור וחשב שהיה זה לאחר מב' סיבות: אם שכיוון הכותב בדברים הזרים ההם סוד מן הסודות מסתרי התורה כפי מעלת נבואתו ועומק חכמתו ולכן לא מלאו ידו לגשת ידיו למחוק דבר מספרי האלקים... כי הבין בדעתו שבחכמה יתירה נכתבו

כן... ולכן הניחם בכתב מבפנים כמו שנכתב האומנם שם מבחוץ הקרי שהוא פירוש הכתוב הזר ההוא כפי טבעו הלשון ופשיטות הענין, ועיי"ש בהמשך הוכחותיו! עפ"י האברבנאל הכתוב הוא הנוסח למשה מסיני, אך הקרי נכתב בידי עזרא על מנת לפרש את הכתוב במקומות שראה לנכון על מנת "שהוא פירוש הכתוב הזר ההוא כפי טבע הלשון ופשיטות הענין". הקרי בא לבאר את המקומות שבלשון בני אדם המדברים עפ"י כללי לשון ודקדוק לא היו כותבים כך [ונכתב כך בתנ"ך בגלל סודות שיש בענין], למרות שדברה תורה בלשון בני אדם, במקומות אלו [בקרי] בא עזרא הסופר לקרב זאת ללשון בני אדם.

האברבנאל מרחיק לכת עוד יותר ביחסו לירמיהו הנביא ולספריו שבהם רבו הקרי וכתב: "...אחשוב אני שלא היה ירמיהו שלם מאד בסדור הדברים ויפוי המליצה... ומפני זה תמצא בדברי ירמיהו פסוקים רבים שלפי דעת המפרשים כולם יחסרו להם מלה או מלות עם היות שאני אשתדל לישבם ותמצא פעמים רבות מאד... והזכר בלשון נקבה והנקבה בלשון זכר והרבים במקום יחיד והיחיד בלשון רבים... ואני אחשוב שהיתה הסיבה בזה היות ירמיהו נער בשנים כשהתחיל בנבואה ולכן לא היה עדיין שלם בדרכי הלשון ובסדריו וביופי המליצה ועל זה באמת אמר הנה לא ידעתי דבר כי נער אנכי... בספר ירמיהו רבו בו הקרי וכתב בכמו קל"ג וכן בספר מלכים שכתב ירמיהו ג"כ באו ע"ד... שלא נכתב בספר הקודש תנ"ך דבר בטעות ושגיאה אבל שכל המלות והתיבות הזרות בלשונם ובכתובתם כתבום הנביאים... כי הם סתרי התורה והנבואה... האמנם הסופר עזרא במופלא ממנו לא דרש והניח הדברים כמו שנכתבו כדי שירמוז לענינים שכוונו בהם הנביאים... אבל הוא רצה לפרש המלות ההם כפי הפשט – והוא מה שעשה בקרי...".

הרדב"ז בתשובה אלף כ' (תקצד) נשאל גם בענין הקרי וכתב "ענין מקרא סופרים ועיטור סופרים וכתב ולא קרי ולא כתיב הכי וקרי הכי שנראה ח"ו שיש ספק בכתב אשר בירינו אם הוא משובש והגיהוהו...".
תשובתו: "תרע כי כל מה שאתה רואה השינויים הכל הלכה למשה מסיני" (הלמ"מ).

הרדב"ז מתייחס גם לדברי הרד"ק והמאירי: "ולא תאמין לדברי האומרים כי עזרא הסופר והסופרים אחריו תקנו המעוות ח"ו כי לא היה שם מעוות". כמו כן הוא מתייחס לדברי האברבנאל "ולא לדברי האומרים שהם דברים סתומים והקרי הוא פירוש שפירשו החכמים אל תשמע לכל הסברות האלו, אלא תמים תהיה עם ד' אלקיך ותאמין לכל מה שאמרו רז"ל כי הכל הלמ"מ וקרי וכתב... כולו הלמ"מ. וכן שאלו מלפני הרשב"א ז"ל בעפולים איך קרי בטחורים והשיב הלמ"מ".
ואם כן דעת הרדב"ז והרשב"א שהקרי וכתב הוא הלכה למשה מסיני.
כן כתב המהר"ל בתפארת ישראל פרק ס"ו שהקרי וכתב הלכה למשה מסיני וכתב בחריפות נגד דעת הרד"ק והמאירי: "לא כמו קצת אשר הם מן בעלי הדקדוק וקצת מן האחרונים ראוי היה להם שילחכו עפר בלשונם ולא היו כותבים דעתם, וכמה חסרי דעת קבלו דעתם כאילו היה דבר פשוט בלי חולק כלל...".

וביחס לדעת אברבנאל: "...ומדברים דברים כאלו שולח יד בנביאים ודברו דברים אשר לא זכרם אדם מעולם שהנביאים לא ידעו לשון ואין להשיב על דברי בורות כאלו ומכ"ש כי אלו האנשים סרו מן דרכי החכמים ז"ל וכאילו הם חכמים יותר מרבותינו ז"ל... ואמרו דברי בורות וסכלות גמור אין להשיב על דברי בורות...". וכתב בתחילת דבריו: "...רק הכל נמסר הלכה למשה מסיני".

ומדוע צריך קרי וכתוב?

המהר"ל שם דף קצט: "דע כי הכתיב הוא מצד הספר כי לא שייך כתיבה רק בספר וכל ספר קדוש הוא של חכמה אבל הקרי אינו נחשב ספר רק שקורים בני אדם בפה הענין אשר נכתב בספר, ולכך אף אם לפעמים נכתב בכתיבה לשון אחר בשביל שבא לרמוז שום חכמה או דבר עמוק דבר זה שייך בכתיבה שהספר הוא ספר חכמה וכאשר יתבונן בספר ימצא החכמה, אבל כאשר בא לקרות בספר בלבד ראוי שיהיה נקרא בלשון יותר מובן כי היה רחוק אותו לשון מן קריאת בני אדם.

דרך משל 'וירדתי הגורן' (רות ג) כתיב וירדתי, קרי וירדת ודרשו ז"ל על וירדתי — זכותי תרד עמך. וכן פירש"י ז"ל.

וצריך לפרש הכתוב של וירדתי שכך יהיה כמו כן וירדתי הגורן וכתוב כך לכלול נעמי גם כן עמה שגם זכותה תרד עמה ובקרי לא היה מובן לזה הלשון וירדתי ההגורן לכך קרי וירדת...". עיי"ש.

כלומר, הכתיב שונה מהקרי ובזה הוא בא לרמוז ולהפנות את תשומת הלב של הלומד שיש כאן כוונה נוספת שאינה מובעת בקרי.

וכ"כ המלבי"ם בויקרא טז, כא, כפי המהר"ל "שכ"מ שיש קרי וכתוב הקרי הוא כפי הפשוט וכפי דקדוק הלשון והוא העיקר, והכתיב שהוא משונה בא תמיד לצורך דרש ונדרש תמיד...".

ראוי לציין שהרד"ק למרות דעתו שאינה מקובלת על דעת רוב הבאים אחריו בדרך כלל מפרש גם את הקרי וגם את הכתיב ומנסה להראות את הכונה בכתיב וכלשון המהר"ל: "...נכתב בכתיבה לשון אחר בשביל שבא לרמוז שום חכמה או דבר עמוק...". הרי שהרד"ק למרות דעתו בפירושו ברוב המקומות נקט כשיטת אלה שחלקו עליו וכתב על כך שיטת פירושו בקרי וכתוב במפורש בהקדמתו "גם אכתוב טעם כתוב (הכתיב) וקרי וכתוב ולא קרי וקרי ולא כתוב כאשר אוכל לתת טעם לשניהם כל אחד ואחד במקומו". והרי מספר דוגמאות לכך שהרד"ק [לומד] מפרש גם את הכתיב וגם את הקרי:

עמוס ח, ד: "עניי ארץ — ענוי כתיב", רד"ק: "והעניים ברוב הם ענוים" וכן בתהלים ט, יג, יט; ירמיהו ב, כ: "כי מעולם שברתי עלך נתקתי מוסרותיך ותאמרי לא אעבור [קרי אעבור]", רד"ק: היית אומרת לא אעבור עוד על מצוותיך, והכתוב לא אעבור — לא אעבור עוד עבודה זרה"; שמואל ב יא: "ויחזק דוד בבגדו [קרי בבגדיו] ויקרעם", רד"ק: "וכתוב בבגדו, שאין אדם חייב לקרוע אלא עליו, וקרי בבגדיו כי דוד קרעם כולם..."; ירמיהו מג, יא: "ובאה [קרי ובא] והכה את ארץ מצרים", רד"ק: "כתיב ובאה לשון נקבה על המחנה, וקרי ובא על נבוכדנצר"; ירמיהו

ג, ה: "דברת ותעשי הרעות ותוכל", רד"ק: "דברתי כתוב ביו"ד, אמר הנביא: דברתי לך לשוב... וקרי דברת בשוא התיו כנוי הנמצאת [לשון נוכח] ואמר הנביא: הנה דברת לעשות רעות, ולשית כמו שדברת".

אם כי ישנם מקומות לא מעטים בהם רד"ק מעיר שאין משמעות לשינוי בענין הקרי וכתוב. ולדוגמא: שופטים יג, יז: "ויאמר מנוח אל מלאך ד' מי שמך, כי יבא דבריך [כתיב] דברך [קרי] וכברנוך", רד"ק: "כי יבא דברך — וכתוב דבריך ואחר הוא הענין...". וכן שמואל"א י, ז; שם כ, כג; מ"א כא, ח; ש"ב טז, י; ירמיהו ח, א ובעוד מקומות.

המקובל ר' משה קורדיברו — הרמ"ק — בספרו אור נערב ח"ה פ"ב כתב על עניני המסורה שהכל מסיני ושעפ"י הקבלה הרברים מובנים ביותר "ידע לבאר כמה מעניני התורה הקשים אל בעלי הפשט כענין באותיות נוספות, וכתוב ולא קרי וקרי ולא כתיב וכיוצא... ולדעתנו האומר דבר ייתר אות בתורה יוותרו שינוי — אם בזרזון ואם בשגגה...".

הרי שהרמ"ק כתב "וכיוצא" שכולל גם את הקרי וכתוב, אם כי לא הזכיר קרי וכתוב במפורש, אך תימה מדוע הזכיר כתיב ולא קרי וקרי ולא כתיב הרי נכתב במפורש בנדרים לז. "...וקריין ולא כתיבן וכתובן ולא קריין הלכה למשה מסיני". ואין חולק על כך במפורש והבעיה היא רק ביחס לקרי וכתוב וכאמור.

המלבי"ם בהקדמתו לספר ירמיהו התייחס לדברי האברבנאל שבספר ירמיהו תופעת הקרי וכתוב יותר נפוצה בגלל שהתחיל לנבאות בהיותו נער, שלא היה שלם עדיין בדרכי הלשון ובהלכותיו וביופי המליצה... ומגיב המלבי"ם: "והנני אומר (ועם הארון אשר היה משלומי אמוני ישראל הסליחה) כי את הטוב נקבל מאתו ואת הרע לא נקבל אבל ברבר אשר זדה עליו להוריד כבוד מליצתו והדר ספרו כי לא שלם בנועם המליצה ודרכי הלשון לא נשמע ולא נאבה, אבל איך יעלה כזאת על לב איש שלם בתורתו ואמונתו לרמות את השפע האלקות הנבואית אל שפע השכל האנושי אשר עלול לסעות וחסרונות מצד היותו כח חמרי מוגבל שוכן בית חומר אשר בעפר יסודו? מה לתבן אצל הבר? [ועיי"ש שסותר את ראיותיו וסברותיו של האברבנאל]. וגם פרטי המלות שבא כתב את הדברים על ספר לא המציא משכלו וחכמתו רק הושמו בפיו ובעטו ברוח ד' עליו הוא שם דבריו על לשונו ויאמר כה תדבר וכה תכתוב בעט קדוש... ואמר מפיו יקרא אלי ואני כותב על הספר וכדיו. בארתי במק"א באורך שהיה דרך חז"ל לדרוש כ"מ שבא שם קרי וכתוב, ושלדעתם בא תמיד הקרי כפי הפשט והכתיב כפי הדרוש [כוונתו לויקרא טז, כא ובאיילת השחר רמ"ז] בא תמיד הקרי כפי הפשט והכתיב כפי הדרוש שכן תמצא תמיד שדרושי חז"ל בנויים על הכתיב לא על הקרי וא"כ הספר שבא בו הקרי והכתיב בריבור, רבו בו ענינים צפונים אשר נמסרו לדרוש, והוא המופת כי היה פי שנים ברוח הנביא הזה ודבר תמיד דבור בעל שתי פנים וזה מעיד על גורל חכמת הנביא ועומק דבריו לא חסרונם ועותתם".

הקרי והכתיב עפ"י המלבי"ם הנביא "הושמו בפיו [הקרי] ובעטו [הכתיב] ברוח ד' עליו הוא שם דבריו על לשונו ויאמר כה תדבר [קרי] וכה תכתוב [כתיב] בעט קדוש". כלומר הקרי וכתוב הוא מפי הקב"ה [גם בספרי הנביאים והכתובים]. בזה המלבי"ם

פותר גם את הקושי שהתקשו בו כאשר אומרים קרי וכתוב הוא הלכה למשה מסיני
הדבר מובן בחמישה חומשי תורה אך כיצד נאמר זאת לגבי הנביאים והכתובים? עפ"י
המלבי"ם הבעיה לא קיימת, הקרי וכתוב הם באו בנבואה או ברוח הקודש.
ויש להעיר שהתרגומים תרגמו תמיד עפ"י הקרי*. להלן מספר דוגמאות שבהן
התרגומים תרגמו כפי הקרי:

ויקרא כה, ל: "ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה... וקם הבית אשר לא [לו קרי]
חמה..." אונקלוס: אשר לו [לא] חומה — די ליה שורא (נ. א. דילה); יונתן בן
עוזיאל: אשר לו [לא] חמה — די לה שורין; ירושלמי (מובא בתוס'): אשר לו [לא] חמה
— "דלה שור לחלטן".

דברים ה, י: ולשמרי מצותו [מצותי קרי] — אונקלוס: "ולנטרי פקורי".
דברים כח: ובעפולים [ובטחורים קרי] — אונקלוס: "ובטחורין"; יונתן בן עוזיאל:
"ובטחוריא".

שמות כז, יא: ועמדו [ועמדיו קרי] — אונקלוס: "ועמודיה"; יונתן בן עוזיאל:
"ועמדיהון".

וראיה לדברי הרדב"ז, המהר"ל, הרמ"ק והמלבי"ם שקרי וכתוב הלמ"מ, התלמוד
לומד הלכות מהקרי וכתוב כלומר עקב הקרי וכתוב נובעות הלכות שחז"ל למדו ולא
ניתן לומר שזהו אסמכתא היות והגמ' שואלת מאי טעמא כלומר ממה נובע מקור הדין
או המחלוקת ואם הקרי וכתוב היה כדברי המאירי והרד"ק או כדברי הרד"א כיצד
ניתן ללמוד הלכות מהקרי וכתוב שנוגעות לעצם קיום המצוות מדאורייתא, ולדוגמא
סוכה מס' דפנותיה, עיין בדוגמאות לכך בתחילת המאמר.

הדפסה

* רק במקום אחד התרגום תרגם עפ"י הכתיב והוא בישעיה כח, טו "שיט [שוט קרי] שוטף", תרגום
"כנחל מגבר", הרי שהתרגום התייחס לכתיב שיט — נחל, ואילו הקרי שוט.